

2016-01-01

"รอยตัวเรา" คุณภาพการศึกษาของเด็กไทย

ทวิวงศ์ ศรีบุรี

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/unisearch>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ศรีบุรี, ทวิวงศ์ (2016) "รอยตัวเรา" คุณภาพการศึกษาของเด็กไทย, *UNISEARCH (Unisearch Journal)*: Vol. 3: Iss. 3, Article 8.

DOI: 10.58837/CHULA.UNISEARCH.3.3.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/unisearch/vol3/iss3/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in UNISEARCH (Unisearch Journal) by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

“รอบตัวเรา”
โดย รศ. ดร. ทวีวงศ์ ศรีบุรี

คุณภาพการศึกษาของเด็กไทย

regolas10.blogspot.com

nicolejourneyinlaos.wordpress.com

การพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต ซึ่งผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมาดังที่เสนอตามข่าว พบว่าคุณภาพการศึกษาของไทยต่ำลง และต่ำกว่าประเทศใกล้เคียงที่เคยคิดว่าคุณภาพการศึกษาน่าจะต่ำกว่าประเทศไทย ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผลหลักที่ประเทศไทยต้องหันกลับมาพิจารณาและวิเคราะห์ว่าสาเหตุเกิดจากองค์ประกอบใดบ้าง เกิดจากตัวเด็กเอง ครูบาอาจารย์ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือจากนโยบายการศึกษาของประเทศ

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งเป็นศูนย์รวมของนานาชาติในด้านการศึกษได้ให้คำนิยาม “การศึกษาพื้นฐาน” (Basic Education) ไว้ในปี ค.ศ. 1972 ว่าหมายถึง “การศึกษาสำหรับคนทุกเพศทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไป ที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดความอยากรเรียน อยากรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตนเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น”

เป้าหมายหลักของการพัฒนาการศึกษานั้นเพื่อให้เด็กมีความรู้และความสามารถในการดำรงชีพต่อไปในอนาคต ดังนั้น เด็กทุกคนจำเป็นต้องได้รับ “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” ซึ่งคำว่า “การศึกษาขั้นพื้นฐาน” เป็นคำที่มีความหมายที่หลากหลาย โดยในประเทศสหรัฐอเมริกา (1970) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพื้นฐานว่าหมายถึง “การสอนให้มีทักษะในการสื่อสาร คิดคำนวณ และเข้าสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็น สามารถค้นคว้าหาความรู้ต่อไปได้ รู้จักโลกแห่งการงาน หน่วยสวัสดิการสังคม ทำงานกับนายจ้างได้ รู้จักการบริโภคที่เหมาะสม รู้จักการปรับปรุงสุขภาพ” จะเห็นได้ว่าความหมายดังกล่าวนี้มุ่งถึงการศึกษาเบื้องต้นเป็นสำคัญ ซึ่งคำนิยามดังกล่าวสามารถตีความได้ถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วประเทศ มิได้เจาะจงเฉพาะเด็กในช่วงวัยเรียนเท่านั้น ดังนั้น จึงต้องมีการวิเคราะห์ถึงความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานในบริบทเฉพาะของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย

หากพิจารณากระบวนการศึกษาในประเทศไทย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งคนส่วนใหญ่มองว่าน่าจะอยู่ในเกณฑ์ที่ดีกว่านี้ ถึงแม้ว่าจะมีข้อถกเถียงการประกวดในเวทีการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ในระดับโลกหลาย ๆ รางวัลก็ตาม แต่สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ ระดับการศึกษาของเด็กในพื้นที่ห่างไกลหรือในพื้นที่รอบนอกของเมืองต่าง ๆ ยังคงมีปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมาก สำหรับเด็กที่ต้องการมีอนาคตที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลัก 2 ด้าน คือ ความอยาก/ความต้องการเรียนของตัวเด็กเอง และการสนับสนุนจากพ่อแม่และครูในโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกมาก เช่น รายได้ของครอบครัว ความรู้และความใส่ใจของครู ความพร้อมของอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดและรอบคอบว่า ความแตกต่างของคุณภาพการศึกษาที่เด็ก ๆ ได้รับนั้นมีสาเหตุหลักมาจากปัจจัยใด

ตั้งแต่อดีต ประเทศไทยมีการเรียนการสอนสำหรับผู้ต้องการเรียนในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนที่บ้านจากผู้หรือพ่อแม่ หรือการเรียนในวัด ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่มีระบบการศึกษาที่ชัดเจนแต่ก็สามารถทำให้ผู้เข้าเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะการเรียนในวัด เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ทั้งศีลธรรม หน้าที่ และความรับผิดชอบ รวมถึงวิชาชีพ เช่น การต่อสู้ป้องกันตัว ซึ่งการเรียนในวัดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนหรือพระอาจารย์ผู้สอนเป็นสำคัญ ต่อมา เมื่อมีการพัฒนาระบบการศึกษาที่มีแนวทางการเรียนการสอนที่เป็นระบบมากขึ้น ดังจะเห็นว่ามีการกำหนดให้เด็ก ๆ ต้องเข้าเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งตามหลักการแล้วนับว่าเป็นสิ่งที่ดีหากเด็กที่เข้าเรียนตามเกณฑ์สามารถได้รับการสอนที่ดีและถูกต้อง แต่สิ่งที่เป็นปัญหาสำหรับโรงเรียนต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด คือ คุณภาพของครูที่สอนวิชาต่าง ๆ

ในอดีต วิชาชีพครูเป็นวิชาชีพที่เด็ก ๆ และผู้ปกครองให้ความสนใจและให้ความสำคัญ เพราะเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและเป็นที่เชิดหน้าชูตาของครอบครัว จึงทำให้เด็ก ๆ เกิดความอยากเป็นครู ต่อมา ทศนครีต่อการเป็นครูเริ่มเปลี่ยนไป ความต้องการเป็นครูเริ่มลดน้อยลง ซึ่งอาจเป็นเพราะเงินเดือนน้อย หรือสวัสดิการไม่เพียงพอ และที่สำคัญครูที่สอนในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลต่างประสบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการสอน ทั้งจากปัจจัยด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ภาระเบียดต่าง ๆ ที่ส่วนกลางกำหนดว่าต้องสอนวิชาใดบ้าง การใช้ตำราเรียนจากส่วนกลางกำหนด โดยแทบไม่ได้พิจารณาว่า สิ่งที่มีในตำราอาจไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของพื้นที่ หรือไม่สามารถตอบสนองต่อการดำรงชีวิตหรือความเป็นอยู่ของเด็กในพื้นที่ ทำให้ครูในพื้นที่ไม่สามารถทำให้เด็กเกิดความสนใจในสิ่งที่เรียน เพราะตัวครูเองก็ไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่ต้องสอนเด็ก ๆ เช่นกัน

การให้ครูจากต่างถิ่นไปอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากภูมิลำเนา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ พื้นที่ เนื่องจากในการกำหนดตำแหน่งหรืออัตราครูในแต่ละโรงเรียนแต่ละพื้นที่ จะเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีวิชาชีพครูสามารถสมัครเพื่อเข้ารับการบรรจุได้ ซึ่งทุกคนต่างต้องการงานที่มี

ตำแหน่งที่แน่นอนและยั่งยืน ทำให้เมื่อเปิดรับสมัครจึงมีผู้สมัครจำนวนมากและหลากหลายโดยมาจากพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศ ซึ่งมีใช้เฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่รับสมัคร และเมื่อได้รับการบรรจุตำแหน่งแล้ว ปัญหาที่มักเกิดขึ้นตามมา คือ เมื่อทำงานได้สักระยะ ครูเหล่านี้จะเริ่มคิดที่จะย้ายไปอยู่ในพื้นที่ที่เป็นภูมิลำเนาของตนเอง หรือบางส่วนมีความคิดที่จะเพิ่มพูนความรู้เพื่อเพิ่มวิทยฐานะให้สูงขึ้น ผลจากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาครูบางส่วนไม่ใส่ใจกับนักเรียนหรือไม่สามารถให้เวลาแก่นักเรียนได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องการเดินทางกลับบ้านซึ่งอยู่ต่างพื้นที่ในเย็นวันศุกร์และกลับมายังโรงเรียนในเย็นวันอาทิตย์ หรือต้องไปเรียนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิในช่วงวันหยุด ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเสมือนการลดความสำคัญในความรับผิดชอบของครูในโรงเรียน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในพื้นที่ห่างไกลหรือในชนบท อาชีพครูเป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับและนับถือจากคนในชุมชน อีกทั้งครูยังเป็นความหวังของชุมชนในการที่จะเป็นผู้ริเริ่ม หรือนำพาให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันภาพต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มหายไป ความเพียงพอของจำนวนครูในกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอีกหนึ่งปัญหาหนึ่ง ซึ่งเกิดจาก อัตราหรือตำแหน่งครูในแต่ละโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลมีไม่เพียงพอ หรือมีอัตราว่างแต่ไม่มีผู้สนใจสมัครในตำแหน่งหรืออัตราดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนเหล่านั้นเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก หรืออยู่ห่างไกลมาก จึงทำให้จำนวนครูไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน แต่การที่โรงเรียนต้องมีการเรียนการสอนให้ครบทุกวิชาตามที่ถูกกำหนดไว้ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความจำเป็นต้องให้ครูที่มีความชำนาญการสอนในวิชาหนึ่งมาทำหน้าที่สอนอีกวิชาหนึ่งที่ครูไม่มีความถนัด เช่น การให้ครูวิชาพลศึกษามารับผิดชอบเพิ่มเติมในการสอนวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น ซึ่งครูที่มาช่วยสอนต่างมีความตั้งใจดี แต่การที่ครูมีความสามารถหรือความรู้ไม่เพียงพอในด้านนั้น ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อ การเรียนของนักเรียน และความรู้ที่เด็กนักเรียนจะได้รับ ซึ่งอาจเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต

ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพของโรงเรียนในพื้นที่เมืองและพื้นที่ห่างไกล เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ดังจะเห็นได้จากการพัฒนาการศึกษาระดับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษาที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ วัสดุและอุปกรณ์การเรียน สื่อการสอนทั้งสื่อหลักและสื่อเสริมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนในเมืองจะมีความพร้อมขององค์ประกอบที่สำคัญดังกล่าวค่อนข้างครบถ้วนและเพียงพอสำหรับความต้องการของนักเรียน ในขณะที่ ส่วนใหญ่ของโรงเรียนซึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจะมีปัญหาการขาดแคลนหรือไม่เพียงพอขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม สื่อการเรียนการสอน หรือโครงข่ายเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

จึงเป็นเรื่องยากที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาเพิ่มเติมนอกห้องเรียนได้ ทำให้นักเรียนไม่มีความรู้ นอกเหนือจากตำราเรียน ทั้งนี้ รวมถึงการมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มความรู้หรือส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนจากโรงเรียนในเมืองจะมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นมากกว่านักเรียนจากโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เนื่องจากปัญหาระยะทางและเวลาที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรม ซึ่งส่วนใหญ่มักจัดขึ้นในตัวเมือง

สิ่งแวดล้อมทั้งในโรงเรียนและภายนอก ซึ่งหมายรวมถึงครอบครัวของนักเรียน นับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อความรู้และการยอมรับของเด็ก ๆ เพราะนักเรียนจากโรงเรียนในเมืองจะมีโอกาสเห็นเพื่อน ๆ หรือคนรุ่นเดียวกันมีโอกาสร่วมกิจกรรมที่น่าสนใจ ทำให้เกิดความต้องการที่จะดำเนินการตาม และที่สำคัญครอบครัวยังให้การสนับสนุน ทำให้เด็ก ๆ มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ แต่สำหรับเด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลนั้น โอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นค่อนข้างยาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและการเงินของครอบครัวจึงทำให้ไม่สามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ ขณะที่โรงเรียนก็ไม่มีงบประมาณสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมเช่นกัน ดังนั้น สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนย่อมส่งผลต่อความได้เปรียบและเสียเปรียบในการเรียนรู้ของเด็กที่แตกต่างกันเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ ตามที่มีแนวคิดในการปฏิรูประบบการศึกษา โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตั้งแต่การรวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อย การเตรียมและพัฒนาครูจากในพื้นที่เดิมและนอกพื้นที่ด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยเริ่มจากการที่คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เมื่อวันอังคารที่ 29 มีนาคม 2559 โดยให้ดำเนินโครงการฯ เร่งด่วนในช่วง 3 ปี (พ.ศ. 2559-2561) ก่อน โดยการดำเนินการในระยะต่อไป (พ.ศ. 2562-2572) ให้บรรจุไว้ในแผนปฏิรูปประเทศไทย

สำหรับโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นการนำร่องการผลิตครูระบบจำกัดรับ (ระบบปิด) ในสาขาวิชาและพื้นที่ที่เป็นความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้ครู ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งหวังที่จะดึงดูดคนดี คนเก่ง เข้ามาศึกษาวิชาชีพครู ด้วยหลักสูตรและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติและการฝึกอบรมที่เข้มข้น เพื่อให้เมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ในวิชาชีพครู แล้วบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูในภูมิภาคของตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและลดปัญหาเรื่องการโยกย้าย ซึ่งได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติในระยะเริ่มแรกมีเป้าหมายการดำเนินงานปีละไม่มาก เพื่อให้สถาบันผลิตครูมีการปรับลดการผลิต และปรับบทบาทเป็นการพัฒนาครูประจำการในพื้นที่ แต่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องในระยะยาว เพื่อให้มีการผลิตครูที่มีคุณภาพในจำนวนมากพอที่จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพของการศึกษาไทย

ถึงแม้ว่า โครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะสามารถแก้ปัญหาบางส่วนในพื้นที่ห่างไกลตามเป้าหมายของรัฐบาลได้บ้างก็ตาม แต่ยังคงมีปัญหาอื่น ๆ อีกมากที่ผู้รับผิดชอบจะต้องพิจารณาเพิ่มเติม แต่อย่างน้อยคงเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่ประเทศไทยเริ่มมีการกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม เพราะหากไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องแล้ว ระดับคุณภาพการศึกษาของเด็กไทยคงลดลงเรื่อย ๆ และท้ายที่สุดแล้วคุณภาพของประชากรจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในที่สุด ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศที่ต่างพยายามในการพัฒนาระบบการศึกษาจนดีขึ้น ทำให้สามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้เป็นอย่างดี